

Nově upravená divišní nemocnice č. 1. v Praze.

Divišní nemocnice čís. 1. v Praze na Karlově náměstí stojí v místech, jež jsou odedávna úzce spojena s dějinami národa českého. Na tržišti, jež zaujímaloby nyní, byly vystavovány za císaře Karla IV. ve zvláštní dřevěné věži každý pátek po neděli provodní korunovační klenoty říšské a řada ostatků svatých. Tento den, zvaný „dnem svátostí“, byl hlučnou poutí, již se účastnilo až 100.000 lidí. R. 1382 postavilo „Bratrstvo Božího Těla“, jehož byl sám král Václav IV. údem, téměř proti nynější nemocniční budově kapli, již za krátko darovalo Koleji národa českého při vysokém učení pražském. V kapli této se z nařízení krále Václava IV. počalo r. 1416 podávati pod obojí a zde 12. dubna 1437 za přítomnosti císaře Zikmunda a legátů papežského biskupa Filiberta slavně přečtena kompaktata basilejská, jimiž prohlášeni Čechové a Moravané, Tělo Boží a Krev pod obojí způsobem přijímající, za věrné křesťany a pravé syny církve. Kamenné desky s nápisem českým a latinským vsazeny byly do východní a jižní zdi kaple. V kapli této pohřbívání hodnostáři universitní, jmenovitě rektori a děkani (Jan Adam Bystřický, Martin Bacháček z Nauměřic). Po bitvě na Bílé hoře se dostalo této kaple s universitou jesuitům, a tehdy zde pohřben mistr Jan Campanus Vodňanský, sympaticky zvěčněný Dr. Zikmundem Wintrem.

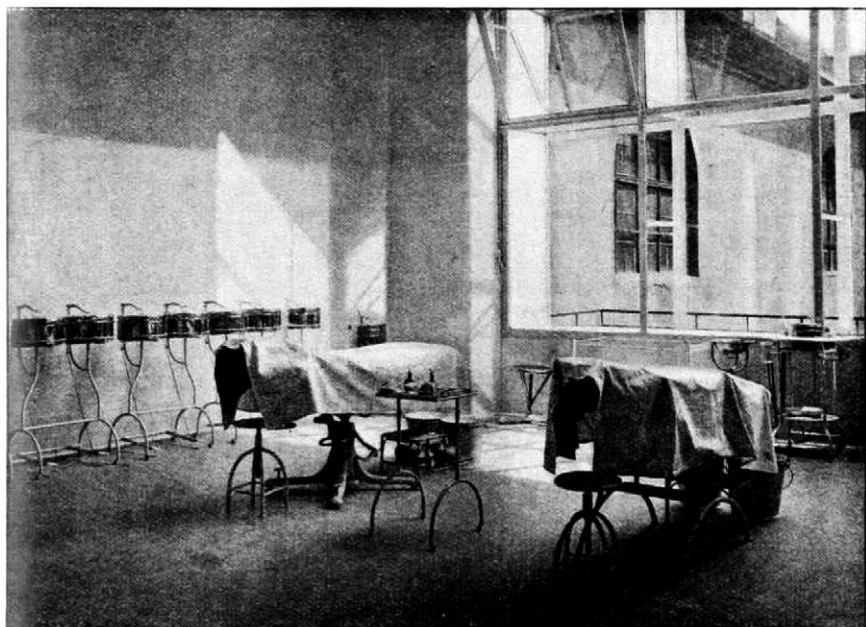
R. 1628 se rozhodl Ferdinand II. zříditi jesuitům vedle kaple residenci a to již třetí v Praze (první byla v Klementinu, druhá u sv. Mikuláše na Malé Straně) a poukázal jim z královského fisku 3300 zl. Přízně královské následovala přízeň nové katolické šlechty, jež hojnými dary a nadacemi rozhojnila majetek nové koleje tak, že r. 1659 položen základní kámen ke stavbě nové budovy kolejni.

Nová budova kolejní — v níž je dnešní divišní nemocnice čís. 1 — postavena jest na ploše získané skoupením 23 měšťanských domů se zahradami. Při koleji bylo zřízeno gymnasium a i studentský se-

minář. Pro tento seminář vystavěli jesuité r. 1690 nový menší chrám na straně jižní, zasvěcený sv. Františku. Hlavní chrám kolejní sv. Ignáce byl na straně severní.

Jesuité se však netěšili dlouho ze své nové koleje. R. 1773 byl jejich řád papežem zrušen, kostely přiděleny farní správě u sv. Vojtěcha, gymnasium dáno piaristům a do opuštěné kolejní budovy nastěhováno r. 1775 vojsko. Záhy se zjistilo, že má tato budova určité výhodné vlastnosti, jež ji přímo předurčují k zřízení nemocnice.

Stála úplně osamocena a tvořila ucelenou stavební jednotku, na západě z prostranného náměstí lehce přístupnou, na východě po-

Obr. č. 1. Aseptická síň operační.

měrně velkým sadem, na severu a jihu budovami kostelními ohraničenou. Vnitřek budovy byl na tehdejší hygienické požadavky upraven přímo ideálně. Veškeré místnosti, v nichž mohli být umístěni nemocní, obráceny jsou k východu a vchody do nich jsou z pohodlné, široké chodby, jež běží v obou patrech od severu k jihu a otvírá se četnými prostornými okny na nynější Karlovo náměstí. Kolej měla svůj vlastní podzemní vodovod, jímž přiváděna vltavská voda, a vlastní dobrou pitnou vodu studničnou.

Do nové garnisonní nemocnice, jež zde tehdy byla zřízena, přijímání veškerí nemocní pražské posádky, dělostřelce vyjímaje. Tito měli svou vlastní nemocnici na Kapucínském náměstí na Hradčanech.

Podle tehdejšího způsobu rozlišovati odbory, bylo první patro nemocnice vyhrazeno internistům, druhé externistům. Celý ústav byl zařízen na 400 nemocných, ač jich nebylo ošetřováno průměrně více než 160. V čas naléhavé potřeby bylo možno zvýšiti stav až na 800.

Podle zprávy staroměstského fysika Dr. med. et chir. Františka Aloise Stelziga z r. 1824 bylo zde 36 nemocničních pokojů, počítaje v to 4 síně, v nichž lze umístiti i 30 postelí. Mimo oddělení pro rekonvalescenty a podezřelé bylo ještě oddělení pro choromyslné. Správcem nemocnice byl plukovní lékař.

Podle záznamu Stelzigo bylo rozeznáváno tehdá 5 stupňů diety. Stupeň první — „slabá“ — byla jednou denně čistá polévka. Druhý stupeň $\frac{1}{4}$ porce — jednou denně polévka zavařená s kroupami, rýží nebo pod. Třetí stupeň — $\frac{1}{3}$ porce — mimo polévku ještě několik lotů zadělávaného telecího s jednou houskou. Poloviční

Obr. č. 2. Sterilisace.

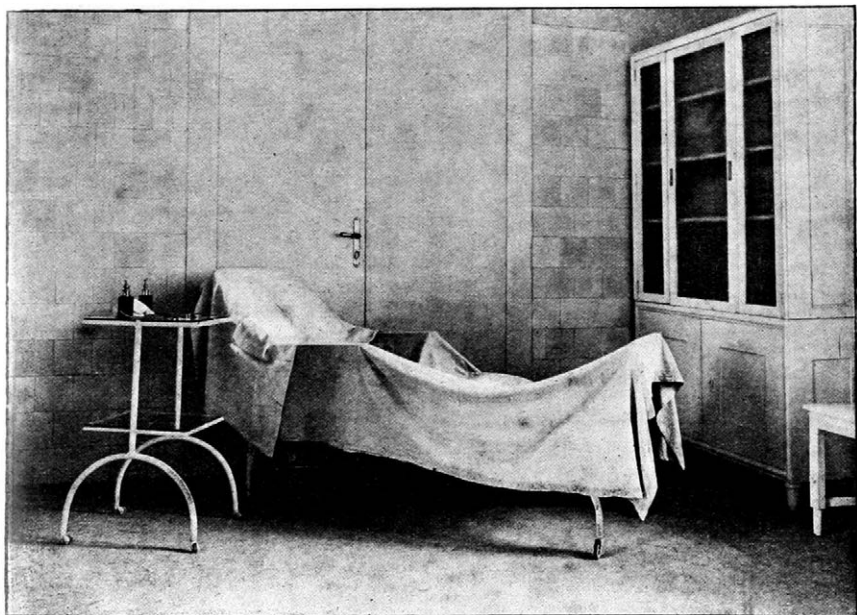
porce obnášela 5 lotů zadělávaného masa a 16 lotů žitného chleba. Nejvyšší stupeň — celá porce — bylo 8 lotů hovězího masa a 26 lotů žitného chleba.

Vnějšek nové naší dnešní divisní nemocnice si uchoval mnoho z pelu poesie dob zašlých. Vstupujeme brankou vedle prvního z dvou portálů (kostelu sv. Ignáce bližší jest zazděn), zdobících průčelí koleje kdysi jesuitské, jejíž krásná barokní fasáda i s portály byly velikým nákladem a slohově věrně opraveny. Vítá nás v létě příjemný chlad klášterních chodeb, kvádry dlážděných, klenutých, světle vybělených, čistotou svítících.

V přízemí v zahradě proti vchodu jsme vystavěli moderně zařízenou desinfekci. Má dva vchody, z nichž prvý, tak zvaný nečistý, ústí k desinfektoru tak velkému, že možno celou postel do něho vložit. Druhým, úplně odloučeným vchodem vstupujeme do místnosti opatřené 9 lůžky, určenými pro přírůstky, v noci do nemocnice došlé. Z této místnosti, jež má svůj vlastní záchodek, vchází nemocný do předsíně, souvisící s nečistou stranou desinfektoru, kde odevzdá veš-

keré své svršky. V této místnosti jest nemocný ostříhán nebo i oholen a odebere se do sousední místnosti, kde se vykoupá. Pak vejde do další místnosti, kde obdrží nemocniční prádlo. Tato místnost jest spojena dveřmi s čistou stranou desinfektoru, kde nemocný dostane své věci desinfikované. Odtud přijde do přijímací kanceláře a odtud teprve, vykoupán a čistý, do hlavní budovy.

V přízemí vpravo za schodištěm je kaple, dřívější refektář. Vedle, v místnostech nepochybně i v bývalé koleji témuž účelu věnovaných, jest prostorná nemocniční kuchyň, naproti chladírna. Stravováním pověřen tretér.

Obr. č. 3. Narkosa.

Širokým schodištěm vstupujeme do I. patra, kde jest ambulatorium pro rodiny důstojníků a poddůstojníků. Je vybaveno potřebnými klinickými pomůckami a ordinuje se zde pro choroby chirurgické i gynaekologické, jakož i pro choroby vnitřní, plicní, cest močových a dětské.

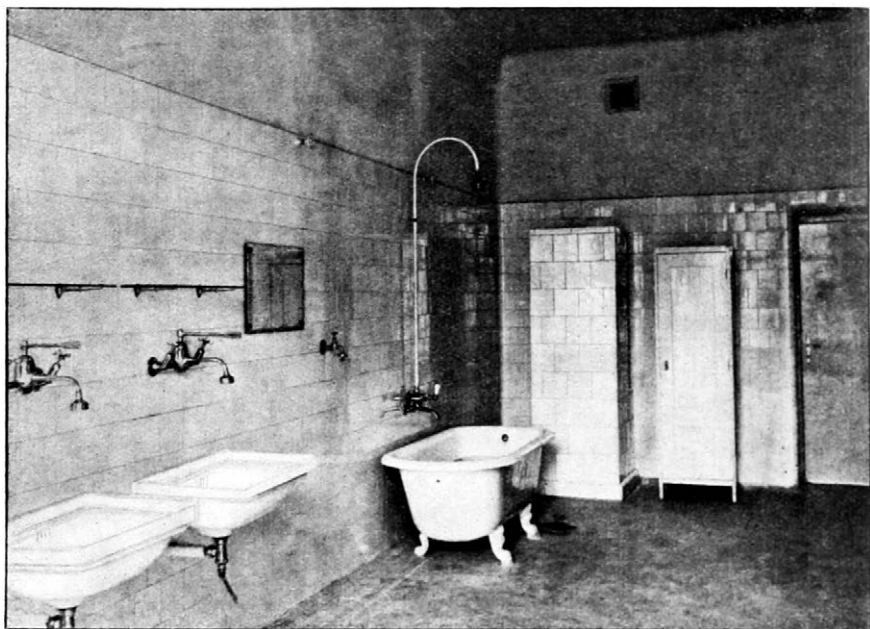
Ordinační hodiny jsou rozděleny tak, že jest každý odbor zastoupen 2 hod. v týdnu. Dětské a gynaekologické choroby jsou léčeny v hodinách odpoledních, kdežto ostatní ordinace se provádějí v hodinách dopoledních.

Kromě kanceláří, velitelství nemocnice, pobočnictví, hospodářské správy atd. umístěno jest v levém traktu oddělení roentgenové o 4 místnostech, z nichž prvá jest čekárnou. Z ní se vchází do dalších dvou místností, z nichž jedné, opatřené nejmodernějším strojem fy. Siemens a Halske, se užívá pro diagnostiku. K ní je přičleněna temná komora k účelům fotografickým. V druhé místnosti jest aparát Siemensu pro terapii.

V dalším traktu I. poschodí jsou oddělení pro vnitřní a nervové choroby. Zbývající část byla po zbudování větších oken přeměněna výhodně na zubní ambulatorium.

Změny největší však bylo třeba provést v II. patře, kde byla dříve v pestré směsi pomíchána oddělení chirurgické i vnitřní a nervové; bylo nutno jednotlivá oddělení účelně soustřediti.

Původní můj plán byl, postavit operační místnosti v poschodí prvním a to kulatou operační síň s pobočnými místnostmi, se skleněnými stěnami a stropem. Ale projekt padl pro příliš veliký náklad a hlavně proto, že je v tomto poschodí velmi četná frekvence jednak

Obr. č. 4. Příprava.

do zubního ambulatoria, jednak ke zdravotní rotě, takže by všecka asepse byla ilusorní. Proto jsme se musili spokojiti s úpravou chirurgického oddělení v poschodí druhém.

Abyste mohlo býti oddělení aseptické úplně odděleno, bylo nutno umístiti operační síň aseptickou ve traktu, kde jest nejmenší frekvence. Požadavek tento jest právě ve vojenské nemocnici nezbytný, neboť, jak známo, musíme do nemocničního léčení přijímati nejen nemocné ležící, nýbrž i chodící, různá poranění horních končetin atd., od nichž přece nemůžeme žádati, aby trávili celé dny na lůžku. Že nemocní stále chodí po chodbách, odhazují zbytky cigaret atd., jest každému lékaři, který ve vojenské nemocnici působil, s dostatek známo. Proto jsem zvolil pro aseptickou síň (obr. č. 1) místnost v blízkosti kostelní kruchty; v té byl dříve domácí archiv, do něhož se vystupovalo po třech schodech, poněvadž ležel o 50 cm výše než chodba. Bylo proto nutno spád z této místnosti ponenáhlu vyrovnati, aby nebyl transport nemocných nijak ztížen.

Rozřešení tohoto problému způsobilo pánům nadp. Rejfiřovi a ing. Macounovi mnoho starostí, a musím oběma vzdáti povinný dík a uznání za jejich ochotu, s kterou se uvolili tuto adaptaci prováděti, nešetříce nikterak námahy, jen aby podmínkám aseptickým bylo učiněno zadost.

Místnost bývalého archivu, dlouhá 830 m, široká 715 m, vysoká 640 m, byla upravena pro aseptickou síň tak, že byla zeď do dvora a také větší část stropu vybourána a nahrazena dvojitou železnou konstrukcí, do níž byly zasazeny skleněné zrcadlové desky. Má tedy naše nová aseptická síň skleněnou střechu 418 m dlouhou, 572 m

Obr. č. 5. Nemocniční pokoj.

širokou, okno pak 418 m vysoké a 572 m široké. Mezera mezi vnitřní a vnější konstrukcí je široká 70 cm. Stěny operační síně, jakož i vnitřek konstrukce, těsně uzavřené (jen pravé křídlo se dá otvírati) jsou vyloženy bílými kachlíky, takže lze čištění snadno prováděti a čistotu dobře udržeti. V levém křídle konstrukce je sklápěcí ventilace, na všech stranách zasklená, takže při větrání nemohou saze a prach do konstrukce vnikati a ji znečišťovati.

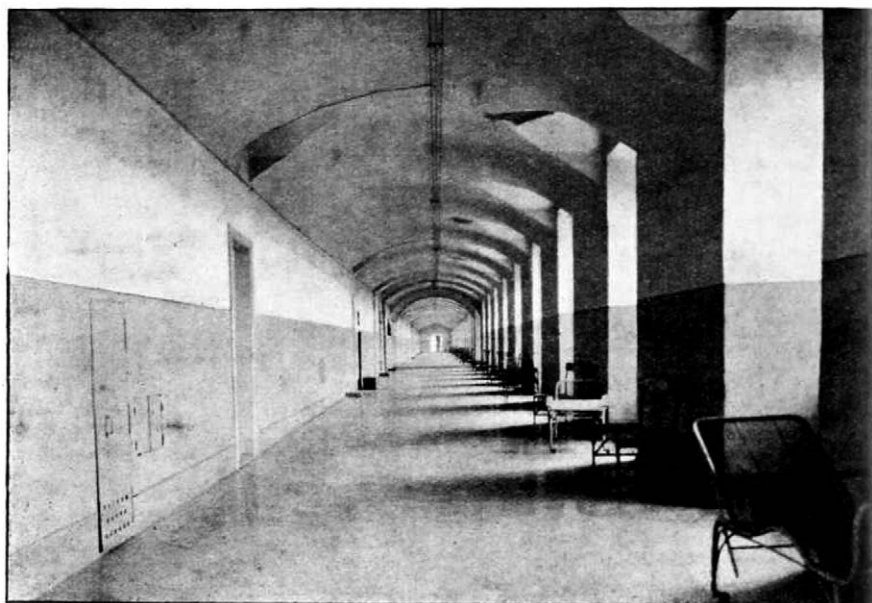
Vyložení operační síně kachlíky volili jsme úmyslně a to z úsporných důvodů, neboť je známo, že se emailový nátěr v krátké době znečiští, a vojenská správa by časté změny nátěru nepovolila. Podlaha v operační síni, i v sousední sterilisaci, v umývárně, na uzavřené chodbě před operační síní a v narkose jest terazzová.

Osvětlována jest operační síň celkem 12 skleněnými, 20 cm dlouhými tělesy, o průměru 12 cm, což činí 3200 svíček.

Dveře operační síně jsou hladké a těsně uzavírají celou místnost. Východy jsou dva. Na straně pravé ústí dveře do místnosti sterilizační (obr. č. 2), na straně levé do místnosti pro narkosu (obr. č. 3). V té stojí skříň pro operační prádlo, pohovka, stůl a židle. Vycházel

jsem ze zásady, že i vojín, jdoucí na operaci, má plně právo býti ope-
rován tak, jako v nejlépe zařízeném sanatoriu. Působí jistě na duši
nemocného velice nepříjemně, když vidí přípravy k operaci.

Místnost sterilizační jest spojena s přípravnou (umyvárnou). Obě
tyto místnosti jsou též přístupny dveřmi z uzavřené chodby nemoc-
niční. Ve sterilisaci jsme dali upravití digestoř pro dva kotle na ná-
stroje, jeden sterilisátor na obvazové látky a jeden na umyvadla. Na
zdi jest umístěn sterilisátor na fyziologický roztok, obsahující 80 l,
z něhož pronikají roury zdi až do aseptické síně a tam ústí ase-
ptickým kohoutem v pravém rohu umístěným. Digestoř sahá od země

Obr. č. 6. Chodba nemocniční.

až ke stropu a jest v horní části zasklen. Uvnitř má elektrický motor,
jenž vyhání ven vyvinující se páry. V této místnosti jest dále umístěn
termostat pro uschování sterilisovaných operačních potřeb. Veškeru
sterilisaci jakož i operační nábytek dodala fa. Krčil.

Okno v sterilisaci bylo probouráno a na jeho místě zasazený
dveře, vedoucí na pavlač, jež sahá přes celou operační síň, takže
odtud možno pohodlně jeho skleněnou konstrukci z vnějška čistiti.

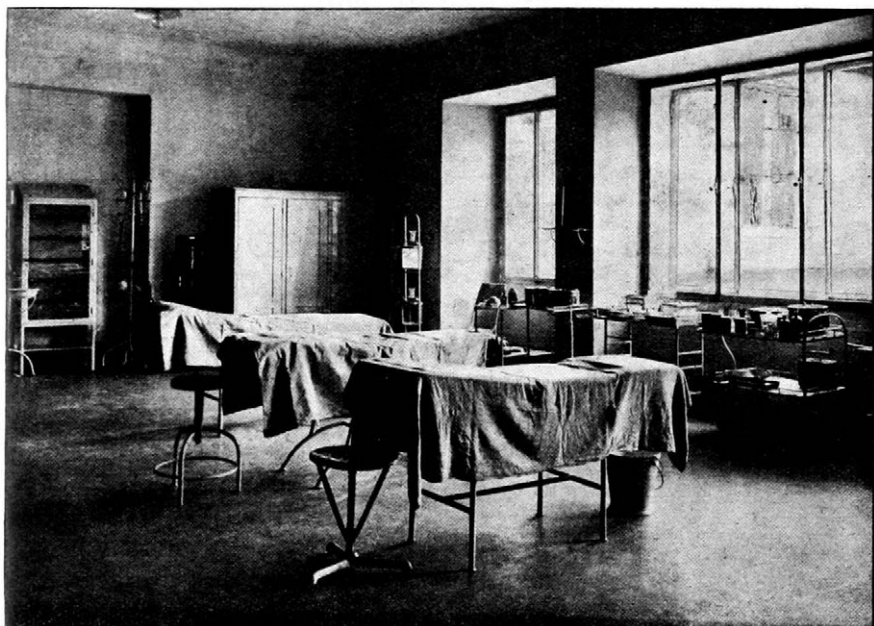
Ze sterilisace vcházíme do přípravný (umyvárny), v níž jsou čtyři
umyvadla, vana pro lékaře a skříně pro šaty (obr. č. 4).

Na chodbě 28 m dlouhé, odloučené úplně od ostatního chirur-
gického oddělení příční stěnou s uzavřenými dveřmi, jsou umístěny
skříně na nástroje, obvazové látky atd. Je tu také domácí i státní
telefon.

Má-li se v operační síni pracovati, vejdou lékaři s nejnutnějším
personálem při operaci přímo zaměstnaným z chodby do umyvárny
a teprve odtud po přípravném umytí jdou v operačním úboru síni
sterilizační do aseptické síně. Nemocní však a ostatní potřebný
zdravotní personál vcházejí z chodby do síně narkotizační a z ní

potom do síně operační. Připomenuto budiž ještě to, že po celou dobu operací jsou jak dveře z chodby do umyvárny, tak dveře z chodby do sterilisace uzamčeny. Tímto celkovým postupem jsme dosáhli ideálního, jak myslím, hojení, a výsledky naše dosvědčují, že máme aseptici zaručeně správnou.

S operační síní sousedí tři aseptické nemocniční pokoje, jeden o dvou postelích pro důstojníky, dva o 5 a 12 lůžkách pro mužstvo. K pokojům přiléhají dvě koupelny a kloset. Stěny těchto pokojů, koupelen a přepažující příčky jsou do výše 2 m natřeny emailovým lakem. Též postele a nábytek jsou zde bíle emailovány.

Obr. č. 7. Obvazárna.

Před uzavřenou chodbou jest na hlavní chodbě ještě jeden důstojnický pokoj o dvou postelích a dva velké pokoje o 16 postelích. Sem překládáme aseptické případy po odstranění stehů etc. Tu pak zůstanou až do úplného vyléčení (obr. č. 5).

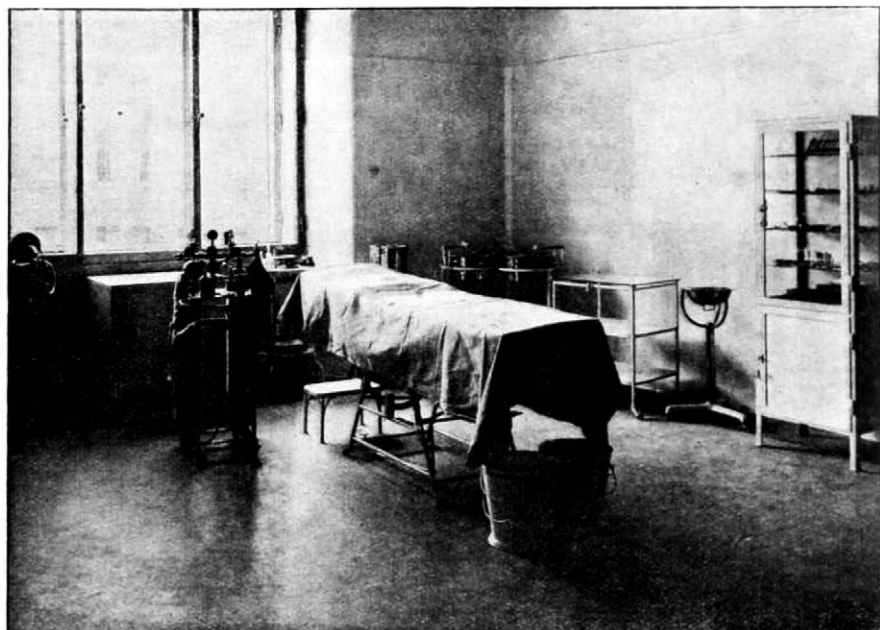
Na hlavní chodbě, kde jsou umístěna lehátka a lavice (obr. č. 6), jest dále jeden větší pokoj o 14 lůžkách pro úrazy a jiné akutní chirurgické případy. Tento pokoj jakož i sousední pokoj důstojnický s 9 postelími a všechny další pokoje jsou opatřeny novým nábytkem impregnovaným žlutou barvou, postele jsou natřeny šedolesklým bronzem. Toto zařízení voleno z toho důvodu, poněvadž bílý nátěr při četné frekvenci chodících nemocných byl by za několik dnů zničen.

S těmito pokoji souvisí ještě jeden pokoj rozdělený na dvě části, z nichž prvé se užívá za denní místnost, druhé za ložnici.

V příčném traktu ležícím k severu jsou tři pokoje o 16 postelích pro případy septické. Pokoj ležící nejbliže k zadním schodům jest

určen pro přírůstky. Zde jsou v bezprostřední blízkosti hlavní chodby ještě dvě místnosti, z nichž jedné se užívá za příruční skladiště operační síně; v druhé jsou umístěny plechové skříně, očíslované, opatřené zámky, do nichž každý nemocný odevzdá své šaty, plášť, chlebník atd., takže přijde do pokoje jen v nemocničním prádle. Klíč od skřínky podrží nemocný sám, skladiště pak uzavírá poddůstojník oddělení.

Odebíratí výstroj se nám velice dobře osvědčilo; netřeba ani připomínati, že nemocniční síně tím získaly nejen na vzhledu, nýbrž i na pořádku.

Obr. č. 8. Malá síň operační.

Další místnost jest určena příručnímu roentgenu. Je to tmavá jizba, v níž dříve bylo skladiště. Neměla oken, i byla adaptace jednoduchá. Je v ní namontován náš starý roentgenový aparát a horské slunce. Tato místnost sousedí s ložnicí sester.

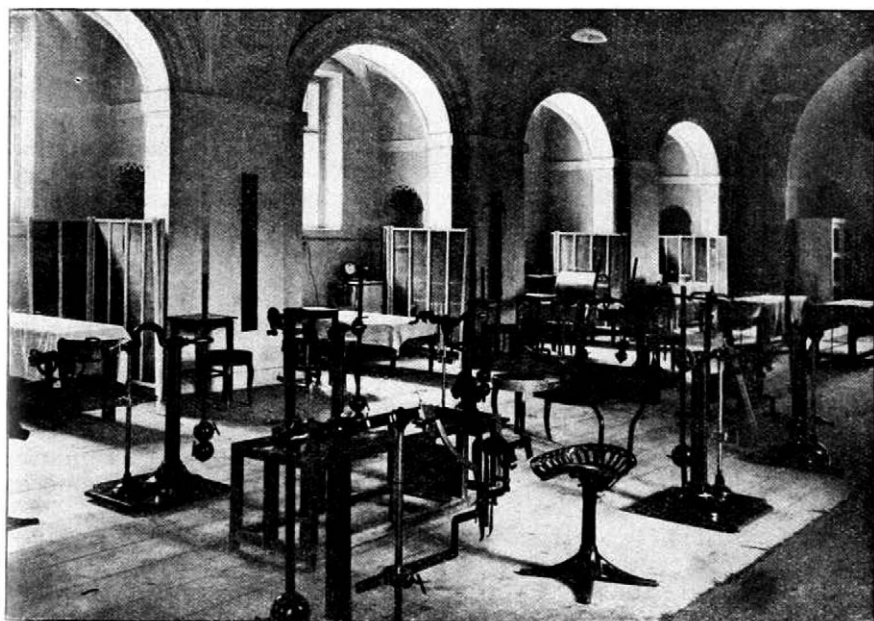
Přicházíme do prostranné obvazárny (obr. č. 7), opatřené třemi velkými okny, 2 m širokými a 1'88 m vysokými. Místnost je 11'25 m dlouhá a 7'20 m široká. Má tři operační stoly, přístroj na umělý pneumothorax podle Muralta, úplné instrumentarium pro veškeré operace a sterilisátor na obvazové látky i sterilní vodu. Elektrický ventilátor rychle odstraňuje vyvinující se páry. Zde provádíme jednak aseptické převazy, jednak všechny operace akutní, operace močové atd.

Se sousední malou aseptickou síní (obr. č. 8) 5'20 m širokou a 7'20 m dlouhou a bílými šamotkami vyloženou spojena jest tato místnost oknem 60 cm vysokým a 60 cm širokým, v celém rozsahu kachlovaným; tím se podávají nástroje.

Tak jsme zabránili znečišťování vzduchu výpary plynovými, vzniklými při vyvážení nástrojů.

Kdežto na velké operační síni aseptické máme přítok teplé vody z ústředních lázní nemocničních, ohřívá se v těchto dvou místnostech potřebná teplá voda pro dvě umývadla v každé místnosti umístěná pomocí velkého Junkrova přístroje. Malá operační síň má rovněž oddělené vlastní instrumentarium, takže netřeba nástroje přenášeti z jedné místnosti do druhé.

Operujeme v ní náhlé operace: záněty slepého střeva, uskřínuté kýly atd., ponechávající pro velkou síň operační jen zaručené

Obr. č. 9. Oddělení orthopedické.

čisté operace. Na stropě této operační síně je umístěno 11 kopulí z polozatemnělého skla o 825 svíčkách, takže jest při nočních operacích osvětlení zcela bezvadné.

Operace, o nichž jsem se zmínil, rozdělujeme rigorosně z toho důvodu, abychom měli naprostou záruku, že se rány budou správně hojiti. Proto také léčíme všechny septické případy, hnisavé převazy a ambulantní pacienty v prvním poschodí ve všeobecném ambulatoriu.

Míjíme sousedící kanceláře chirurgického oddělení a staneme před příčkou, jež dělí chodbu od čekárny pro pacienty, kteří vyhledávají oddělení orthopedické. Toto má svoji zvláštní koupelnu. Z této čekárny vcházíme nalevo dveřmi do místností určené za knihovnu a pracovnu lékařů.

Některé místnosti, jimiž jsme prošli, mají stropy zdobené krásným štukem a připomínají nám, že tyto síně, dnes blahu nemocných určené, hostily kdysi řady pracovníků, oddaných ovšem více víře nežli pozitivní vědě.

Poslední místnost, ležící nejbližší směrem k všeobecné nemocnici nad zubním ambulatoriem, jest kostel sv. Františka. Ten byl za cí-

saře Josefa II. zrušen, roku 1787 přestavěn a spojen s vojenskou nemocnicí.

Chtěl jsem původně i tohoto bývalého chrámu, jehož kulatý výběžek bylo by bývalo lze ideálně adaptovati, použití jako aseptického operačního sálu. Ale skutečnost, že se již doba Josefinská, tak střízlivá a památek mnoho si nevážící, pietně zachovala k tomuto chrámku, jehož vnitřek, vyzdobený krásným soudobým štukem a vestavěným patrem, nebyl téměř porušen, vedla nás k tomu, bychom z úcty ke starým památkám od tohoto projektu upustili, a bylo při nynější konečné úpravě dbáno úzkostlivě uměleckého odkazu zašlých dob. V místech, kde se výmluvným slovem, rozjímáním a obcováním bohoslužbám připravoval vždy člověk pokáním a modlitbou k životu posmrtnému, zřízeno oddělení orthopedické (obr. č. 9), opatřené nejmodernějšími vymoženostmi. Tam se soustavným cvičením na řadě důmyslných přístrojů uvádějí nemocní po operacích v lepší, šťastnější a utěšenější život. A tane nám na mysli otázka, zda neplní tyto místnosti teprve nyní vpravdě účelně své poslání, když vidíme radostí zářící jednotlivce odcházeti s ujištěním, jak jsou šťastní, že se bývalé schopnosti vyléčeným údům vrátily.

Zde jest umístěna elektrotherapie (dva pantostaty), stoly pro masáže horních a dolních končetin, aparáty pro horký vzduch a koupací vaničky. Dále aparáty pro franklinisaci, diathermii, světelná lázeň, čtyřkomorová lázeň, fœn, aparát na cvičení hmatu a citu podle Spitzzyho, tahací aparáty pro horní i dolní končetiny, dva velox-aparáty, řada přístrojů Schedeho pro pasivní pohyby a kompletně zařízený Zandr pro pohyby v kloubě ramenním, loketním, zápěstním, záprstním, pro supinaci a pronaci, pro kloub kolenní, kyčelní a hlazený; stroj pro cvičení pohybů dýchacích atd.

Končíme přehlídku: Plyne z ní, že jsme učinili, pokud finance stačily a pokud jest vůbec možno ze staré budovy učiniti moderní ústav, vyhovující potřebám časovým vše, co bylo v naší moci. Jest nesporno, že tím byl proveden ve vojenském zdravotnictví veliký kus pokrokové práce a že přičiněním našeho zdravotního šéfa, pluk. Dr. Fishera, byl zahájen ve vojenském lékařství programový pokrok. Šéf náš zastává zásadu, že není rozdílu mezi civilní a vojenskou medicínou a že nutno provozovat jen tu medicínu, která stojí na výši doby. Tím se mění i nazírání na vojína v našem demokratickém státě. Vojín, důležitá obranná jednotka státního celku, má, myslím, plné právo, býti ošetřován s touž pečlivostí odborníky-lékaři v ústavě moderně vypraveném jako nejbohatší občan v nejlépe zařízeném sanatoriu. A přijímáním žen i dětí důstojníků a poddůstojníků plní divisi nemocnice plně i své poslání sociální.

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Štefánikův ročník Československé válečné školy. Koncem července letošního roku ukončili posluchači prvního mimořádného ročníku Československé válečné školy svá studia. Po závěrečných komisionelních zkouškách, které se konaly v druhé polovině července, obdržel generální štáb československé branné moci více než 70 odborně školených důstojníků, vychovaných podle novodobých taktických zásad, čerpaných ze zkušeností světové války.

Tento první, počtem neobyčejně silný ročník, v němž jsou zastoupeni jak důstojníci domácího vojska, tak i všech zahraničních legií, bude zajisté vítaným přírůstkem naší mladé armády.